

biznes»)). – K.: VTs NUBiPU , 2016. – Vyp . 154. – Ch. 1. – S. 362-368.

7. Svitovyy rynek medu ta yoho perspektyvy [Elektronnyy resurs] / Sayt AgroNews. – Rezhym dostupu: <https://agronews.ua/node>.

8. Sil's'ke gospodarstvo Ukrainy. Statystychnyy zbirnyk / za red. Yu. M. Ostapchuka. – K.: Derzh. komitet statystyky Ukrainy, 2008. – 391 s.

9. Ukrayina uviyshla v TOP-3 svitovykh eksporteriv medu [Elektronnyy resurs] / Sayt S'ohodni. – Rezhym dostupu: <https://www.segodnya.ua/economics/enews>

10. Yatsenko O

2,4 mln tonn proty 1,7 mln tonn u 2017 rotsi [Elektronnyy resurs] / Sayt ahrovery. – Rezhym dostupu: <http://agravery.com/uk/posts>.

. M. Synerhetychni zasady rozvytku intehratsiynykh protsesiv u haluzi bdzhil'nytstva / O. M. Yatsenko // Naukovyy Visnyk PUSKU. – Ser. Ekonomichni nauky. – 2014. – # 3 (42). – S. 8-13.

11. Burka Anna. Do 2020 roku shchorichni obsyahy vyrobnytstva medu stanovytymut' do 10.12.2018

УДК 364.044.4

JEL Classification: M 140; O 310

Знамеровська Анна, Балджи Марина

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ІННОВАЦІЇ ТА ПЕРЕДУМОВИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

У статті розглянуто визначення поняття «інновація» та «соціального підприємництва». Наведені основні типи інновацій та причини розвитку соціального підприємства в Україні. Автором визначені та наведені основні передумови інноваційної діяльності у соціальній сфері.

Досліджено підходи до визначення інновацій та соціальних інновацій; виявлено передумови інноваційного розвитку підприємств; визначено специфіку соціального підприємництва і приклади його розвитку в Україні та світі.

Критеріями успішної діяльності соціальних підприємств в Україні є: соціальна або екологічна спрямованість діяльності на вирішення конкретних соціальних проблем; прибуткова діяльність, самоокупність і фінансова стійкість, що сприяє до незалежності від зовнішнього фінансування; реінвестиція доходу в бізнес на рішення соціальних проблем; інноваційна діяльність, яка спрямована на застосуванні нових підходів на розв'язання соціальної проблеми; масштабованість і тиражованість; підприємницький підхід.

Ключові слова: інновації, соціальне підприємництво, соціальний бізнес, соціально-вразливі групи населення, економічна ефективність, інноваційні заходи, інноваційний розвиток підприємств, соціальне спрямування.

Znamerovskaya Anna, Baldzhy Maryna

DEFINITION OF THE CONCEPT OF INNOVATION AND PRELIMINARY INNOVATIVE ACTIVITY IN THE SOCIAL SCIENCE OF UKRAINE

The article deals with the definition of "innovation" and "social entrepreneurship". The main types of innovations and reasons for the development of a social enterprise in Ukraine are presented. The author identified and presented the basis of the premise of innovation in the social sphere.

Approaches to the definition of innovations and social innovations are investigated; the preconditions of innovative development of enterprises are revealed; Specifics of social entrepreneurship and examples of its development in Ukraine and in the world are determined.

The criteria for successful business of social enterprises in Ukraine are: social or ecological orientation of activity to solve specific social problems; profitable activity, self-sustainability and

financial stability, which contributes to independence from external financing; reinvestment of income in business to solve social problems; innovative activity aimed at applying new approaches to solving a social problem; scalability and duplication; entrepreneurial approach.

Key words: innovations, social entrepreneurship, social business, socially vulnerable groups, economic efficiency, innovative measures, innovative development of enterprises, social orientation.

Знамеровская Анна, Балджи Марина

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОНЯТИЯ ИННОВАЦИИ И ПРЕДПОСЫЛКИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЕ УКРАИНЫ

В статье рассмотрены определения понятий «инновация» и «социальное предпринимательство». Приведены основные типы инноваций и причины развития социального предпринимательства в Украине. Автором определены и приведены основные предпосылки инновационной деятельности в социальной сфере.

Исследуются подходы к определению инноваций и социальных инноваций; выявлены предпосылки инновационного развития предприятий; определена специфика социального предпринимательства и примеры его развития в Украине и мире.

Критериями успешной деятельности социальных предприятий в Украине являются: социальная или экологическая направленность деятельности, направленная на решение конкретных социальных проблем; прибыльная деятельность, самоокупаемость и финансовая устойчивость способствующие независимости от внешнего финансирования.; реинвестиция дохода в бизнес для решения социальных проблем; инновационная деятельность, направленная на применении новых подходов для решения социальной проблемы; предпринимательский подход.

Ключевые слова: инновации, социальное

предпринимательство, социальный бизнес, социально-уязвимые группы населения, экономическая эффективность, инновационные мероприятия, инновационное развитие предприятий, социальное направление.

DOI: 10.32680/2409-9260-2019-1-264-52-73

Постановка проблеми. В Україні категорія «соціальне підприємництво» все ще немає широкого розповсюдження. Ми не впевнені щодо її тлумачення і часто плутаємо соціальне підприємництво з соціальною відповідальністю бізнесу як в науці, так і в бізнесі. Для захисту вітчизняної науки варто зауважити, що у світі досі не існує єдиного визначення даної категорії, але більшість із цих визначень говорить про бізнесові механізми вирішення соціальних проблем, створення громад та взаємодопомогу. Більше того, соціальне підприємництво є мультидисциплінарною темою для досліджень, тому що в її концепцію входять не тільки економічні елементи, але і питання моралі та етики, соціальної справедливості та психології. Саме тому важливо виявити основні передумови та перспективи розвитку інноваційної діяльності у соціальній сфері.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Питання соціального партнерства широко висвітлюються у вітчизняній і зарубіжній науковій літературі Д. Бернштейном [3] і К. Смаглій [5]; сучасні підходи до інновацій і конкурентоспроможності підприємств висвітлює Фатхутдинов Р. А. [1] та інші.

Метою дослідження виступає вагомість визначення поняття інновації та передумови інноваційної діяльності у соціальній сфері України.

Виклад основного матеріалу. У сучасній літературі можна виокремити три основні підходи до визначення інновацій: тільки як процес (Нечаєва О., Ніксон Ф., Твіст Б., Смірнова Г.); тільки як результат певного процесу (Кулагін А., Фатхутдинов Р.); третій же підхід, як більш сучасний включив до себе розуміння інновацій і як процесу, і як результату. Тобто розуміти інновації слід як статичний і динамічний процес одночасно. Коли ми говоримо про процес, то необхідно

розуміти його комплексний характер: «який може здійснюватися в економічних і соціальних сферах. Він полягає у розробці та використанні ідей, винаходів, з метою покращення життєдіяльності людей, повнішого задоволення їх потреб»[1, С.83]. Автори такого визначення (Б.Санто, Х.Хартман) наголошують на позитивному характері інновацій, що несуть з собою певне покращення. Зовсім іншу позицію, по відношенню до характеру інновацій, займають ряд вчених (Й. Шумпетер, Ф.Валета, М.Хучек), акцентуючи увагу на тому, що інновації не завжди є покращенням чого-небудь, це лише зміни.

Аналіз тлумачень поняття “інновація” у вітчизняних та зарубіжних працях уможливив згрупувати їх за такими значеннями: комплексне явище, процес, комерційне рішення чи кінцевий продукт, зміна виробничої функції (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи різних авторів до визначення поняття “інновація” [1]

Значення	Наукові джерела	Коротка характеристика
1	2	3
Комплексне (“дифузійне”) явище	П. Завлін, Р. Фатхутдинов, Н. Краснокутська, В. Кудашов, Х. Дусасв	Під “інновацією” розуміється комплексне явище, яке торкається усіх аспектів людської діяльності (економічної, соціальної, екологічної тощо) та передбачає впровадження нововведень з метою отримання різних ефектів
Процес	Л. Антонюк, Б. Санто, Б. Твисс, Л. Федулова, Й. Шумпетер, Ю. Яковец, Ф. Янсен, В. Кінгстон, В. Лундвал	Інновація розглядається як процес з розробки, технології виготовлення та комерційного використання новації
Інструмент	П. Друкер, М. Портер	Інновація виступає як особливий засіб досягнення суб’єктами економічної діяльності конкурентних переваг чи комерційної вигоди
Комерційне рішення чи продукт	В. Гесць, А. Казанцев, К. Макконнелл, П. Харів, Н. Чухрай, К. Фрімен та ін..	Готова продукція (технологія, послуга тощо) як кінцевий результат інноваційної діяльності є інновацією

Продовж. табл. 1

1	2	3
Зміна виробничої функції	Ю. Бажал, Й. Шумпетер	Інновація представлена у вигляді зміни кривої виробничої функції чи граничної продуктивності

Соціальне підприємництво називають еволюцією бізнесу або навіть революцією для неприбуткової діяльності. Революцією тому, що це явище надає можливість неприбутковим організаціям самим забезпечувати собі ресурси для функціонування, а не бути жебраками. Соціальне підприємництво також не виключає прибутковості, але пріоритети для нього зовсім інші. На першому місці для таких підприємств є вирішення соціальних проблем або створення соціальної цінності для допомоги суспільству. Для цього використовуються ефективні бізнес-моделі, які забезпечують сталий розвиток підприємству.

Соціальних підприємців часто називають інноваторами, оскільки вони намагаються вирішувати «старі» соціальні проблеми «новими» підприємницькими підходами. Це пов'язано, насамперед, з тим, що традиційний бізнес зайняв найбільш цікаві, з точки зору рентабельності, ніші, і особливістю соціальних груп, які опинилися в складних життєвих обставинах. Фактично, потрібно часом «поєднати непоєднане», аби отримати комерційний та соціальний/екологічний ефекти. Наприклад, організація «Ashoka» [2] займається пошуком і підтримкою соціальних підприємців в усьому світі, які пропонують нестандартні рішення для соціальних проблем.

Більшість дослідників пов'язують соціальне підприємництво з інноваціями і, навіть саме соціальне підприємництво називають інновацією у соціальній сфері, принаймні у країнах, де СП лише починає розвиватися.

Так, можна виділити три основні передумови інноваційної діяльності у соціальній сфері:

1. Наявність ресурсів, які не цікаві традиційному

бізнесу. Представники уразливих груп населення (внутрішньо переміщені особи, учасники бойових дій, люди пенсійного віку, багатодітні мами, реабілітовані нарко-, алкозалежні, колишні ув'язнені, люди з особливими потребами, ВІЛ-позитивні люди, національні меншини, реабілітовані бездомні тощо). Як правило, працевлаштування таких людей несе певні ризики для компаній, або вимагає додаткового інвестування для пристосування робочого місця до особливостей таких працівників. Така велика кількість незадіяних ресурсів спонукає або їх самих, або тих, кому не байдужі ці люди, створювати проекти для виживання у складних умовах. Іншими ресурсами можуть бути наявні у громаді споруди, які не використовуються, ландшафтні об'єкти, водойми тощо.

2. Збільшення кількості громадських організацій і їх «всесвітня мобілізація».

Д. Борнштейн [3, с. 38] у своїй книзі виділяє 6 причин такого явища:

1. «Всесвітня мобілізація» відбувається у досі нечуваних масштабах.

2. Організації діють по усьому світу і характеризуються більшим різноманіттям напрямків діяльності, ніж раніше.

3. Все частіше ми бачимо організації, які не є фрагментарними, а розвивають системні підходи до вирішення проблем.

4. Громадські організації все менше залежать від церкви, держави, і, по суті, здійснюють значний вплив на владу (про що свідчить міжнародна коаліція з заборони протипіхотних мін та створення міжнародного суду).

5. Вони налагоджують партнерські стосунки з підприємствами, навчальними закладами і урядами, займаються формуванням нових ринків, відкривають гібридні соціальні підприємства, розробляють способи вирішення тих чи інших проблем, певною мірою змінюючи принципи функціонування урядів.

6. Через природну конкуренцію, яка починається після «відкриття брами» і появи нових гравців, третій сектор відчуває позитивний вплив підприємництва, посилення

конкуренції, посилення кооперації, зростання продуктивності.

Громадські організації в Україні дбають про диверсифікацію джерел доходів і розглядають соціальне підприємництво як можливий напрямок фінансування статутної діяльності. Через зазначені Д. Борнштейном причини вітчизняні організації мають можливість спостерігати тисячі успішних прикладів соціального підприємництва в усьому світі і не відставати від сучасних тенденцій.

3. Наявність джерел, де можна почерпнути новацію. Тут слід зазначити не лише про наявність джерел, а й про легкість та доступність інновацій, які можна використовувати для започаткування соціального підприємства. Серед джерел можна виокремити такі:

1) іноземні соціальні підприємства, про які пишуть у підручниках, дослідженнях, засобах масової інформації, та які мають власні Інтернет-сторінки;

2) міжнародні організації, які працюють в Україні і популяризують соціальне підприємництво через проведення тренінгів, стажувань, видання матеріалів і грантову підтримку. Наприклад, програма UCAN [4] за підтримки USAID, Британська Рада в Україні, Міжнародний фонд «Відродження», Німецький Дитячий Фонд (ChildFund Deutschland), Програма розвитку ООН, Міжнародна організація з міграції, ОБСЄ та багато інших;

3) спеціалізовані центри підтримки та розвитку соціального підприємництва, які працюють в усьому світі і в Україні зокрема;

4) будь-які громадські чи благодійні організації, які займаються вирішенням тієї ж соціальної проблеми, що і ваша організація;

5) наукові конференції, круглі столи, семінари, форуми, стажування та інші події, покликані представляти кращий досвід у вирішенні соціальних проблем;

6) спеціалізована література про соціальну сферу та підприємництво;

7) навчальні програми, курси, тренінги, інші освітні заходи, які пропонуються у різних навчальних закладах (бізнес-

школах, університетах, коледжах тощо) для підготовки соціальних підприємців.

Отже, ці передумови у різних комбінаціях дають можливість створити унікальні підходи до вирішення конкретних соціальних проблем.

Щодо типології інновацій, К. Смаглій [5, с. 43] для соціальних підприємств запропонувала 7 типів, скомбінувавши 5 типів інновацій за Й. Шумпетером і 2 за Г. Дізом:

1. Створення нових продуктів чи послуг, які на ринку до цього не існували.

2. Доставка на ринок уже відомих товарів чи послуг за нижчою ціною.

3. Доставка вже відомих продуктів і послуг на нові ринки, представлені малозабезпеченими споживачами.

4. Використання праці вразливих груп населення для виготовлення вже відомих товарів чи послуг.

5. Створення дочірніх підприємств бізнес-компаніями для реінвестування їх надходжень у соціальні цілі.

6. Розробка і втілення нових шляхів залучення споживачів відомих товарів чи послуг до активної соціальної роботи.

7. Розробка нових моделей генерування прибутку від продажу давно відомих товарів чи послуг для забезпечення постійних фінансових надходжень та їх спрямування на реалізацію певних соціальних програм.

Запровадження інновації може забезпечити виживання на ринку і досягнення соціальної мети, для чого, власне, створюється соціальне підприємство.

Висновки. Коли на сучасному етапі розвитку суспільства соціальних проблем стає все більше, а їх характер виникнення не особистісного характеру, а це проблема самої системи, інститути виявляються не дієвими у боротьбі з соціальними недугами, а іноді і виявляються їх породженням, соціальні інновації стають скоріш за все, імперативом в сучасному суспільстві. Існує багато підходів до визначення соціальних інновацій, що зумовлено тим, що їх часто плутають з поняттями «нововведення» та «новація». Слід зазначити, що

інновація розглядається як кінцевий продукт новацій та відрізняється своєю трансформаційною силою. Це – кінцевий продукт інноваційної діяльності або сформований підхід до соціальних послуг. Серед усього різноманіття видів інновацій соціальні інновації посідають далеко не останнє місце.

Найоптимальніше розглядати соціальні інновації через призму того, як вони змінюють поведінку особистостей, що включає в себе процес віднаходження, запровадження унікальних рішень та забезпечення підтримки, що пов'язані з вирішенням нагальних соціальних проблем.

При визначенні специфіки соціального підприємництва, можна зробити висновок що соціальне підприємства надає соціальному сектору рис бізнесу, проте на цьому його діяльність не обмежується. Дана категорія може розглядатися як результат складного і комплексного процесу, як своєрідне поєднання областей, що дозволяють максимально ефективно та справедливо отримати стійку соціальну цінність. Їх специфіка також полягає в тому, що вони реалізують такі цілі, які не можна виміряти розмірами прибутку. При вивченні соціальних інновацій та соціального підприємництва загалом необхідно досліджувати специфіку їх поширення.

Для вирішення проблем запропоновано необхідно:

Прискорити прийняття поправок до закону про розвиток СП і конкретизувати критерії віднесення до соціального підприємства на місцевому рівні.

Створити певну організаційно-правову форму соціального підприємства.

Створити механізми по реалізації моделі державно-приватного партнерства.

На приватному ринку неурядових джерел фінансування забезпечити більшу різноманітність фінансових продуктів.

Надавати кредити соціальним підприємствам з довгостроковим характером участі і гнучкими умовами виплат.

Розвивати ринки етичного чи соціального капіталу, задіюючи облігації соціального і розвиваючого впливу.

Включити соціальне підприємство як основний елемент в місцевих або регіональних стратегіях економічного розвитку.

Література

1. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации: учеб. пособие / Р. А. Фатхутдинов. – М. : Эксмо, 2004. – 544 с.

2. Ашока: лучшие практики последних лет [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.nb-forum.ru/interesting/stories/ashoka-luchshie-praktiki-poslednih-let.html>

3. Борнштейн Д. Как изменить мир. Социальное предпринимательство и сила новых идей. – М.: Альпина Паблишер, 2015.

4. Програма підтримки експорту до Канади U CAN EXPORT запрошує до участі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.if.gov.ua/news/programa-pidtrimki-eksportu-do-kanadi-u-can-export-zaproschuye-do-uchasti>

5. Смаглий К. Чи потрібен Україні закон про соціальне підприємництво? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.google.com/search?ei=L18SXMfwKO CrgSpk4 o CA&q=%D0%9A.%D0%A1%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D0%BB%D1%96%D0%B9+%D1%82%D0%B8%D0%BF%D0%BE%>

1. Fatkhutdynov R.A. Upravlenye konkurentosposobno-st'yu orhanyzatsyy: ucheb. posobyе / R. A. Fatkhutdynov. – М. : Эксмо, 2004. – 544 с.

2. Ashoka: luchshye praktyky poslednykh let [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupa: <http://www.nb-forum.ru/interesting/stories/ashoka-luchshie-praktiki-poslednih-let.html>

3. Bornshteyn D. Kak yzmenyt' myr. Sotsyal'noe predprynimatel'stvo y syla novykh ydey. – М.: Al'pyna Pablysher, 2015.

4. Prohrama pidtrymky eksportu do Kanady U CAN EXPORT zaproschuye do uchasti [Elektronnyy resurs] – Rezhym

dostupu: <http://www.if.gov.ua/news/programa-pidtrimki-eksportu-do-kanadi-u-can-export-zaproschuye-do-uchasti>

5. Smahliy K. Chy potriben Ukrayini zakon pro sotsial'ne pidpryyemnytstvo? [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu:

https://www.google.com/search?ei=L18SXMfwKO_CrgSpk4_oCA&q=%D0%9A.%D0%A1%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D0%BB%D1%96%D0%B9+%D1%82%D0%B8%D0%BF%D0%BE%

11.12.2018

УДК 338.48:640.4

JEL Classification: L830

Іванов Андрій

СТВОРЕННЯ ГОТЕЛЬНОГО ОПЕРАТОРА ЯК ВАЖЛИВА УМОВА РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

В статті розглянуто питання створення в Україні готельного оператора як компанії готельного маркетингу, завданням якої є здійснення фокусного управління конкретним готелем чи готелями з метою підвищення його(їх) конкурентоспроможності та отримання від цієї діяльності прибутку.

Світовий досвід функціонування готельних операторів приводить до висновків необхідності приходу до України відомих іноземних готельних операторів і неможливості в найближчому часі появи власних українських готельних операторів. Функціонування готельних операторів в Україні виявило певні проблеми, головними з яких є взаємовідносини українських готелів та управлінських компаній, які співпрацюють в умовах контракту на управління, тобто сукупності відносин, що містять набір правил, а також